

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की
फैसला

०६९-सी-११९६

मुद्दा : निषेधाज्ञा।

काठमाडौं जिल्ला का.म.न.पा.हात्तीसार स्थित मुख्य कार्यालय भै नवलपरासी पुनरावेदक
जिल्ला मुकुन्दपुर गा.वि.स.वडा नं.६ मा कारखाना रहेको गोर्खा ब्रुअरी प्रा.लि.-१ निवेदक
विरुद्ध

आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भरतपुर, चितवन -----१ प्रत्यर्थी
ऐ. का प्रमुख कर अधिकृत -----१ विपक्षी

सुरु तहमा फैसला गर्ने :-

माननीय न्यायाधीश श्री बमकुमार श्रेष्ठ

माननीय न्यायाधीश श्री सत्यमोहन जोशी थारु

पुनरावेदन अदालत हेटौँडा।

फैसला मिति :-

२०६९।७।१५

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतमा पुनरावेदन पर्न
आएको प्रस्तुत मुद्दाको तथ्य र ठहर यसप्रकार छ:-

निवेदक कम्पनीले बियर उत्पादन गरी बिक्री गर्न अन्तः शुल्क ऐन, २०५८ र अन्तः
शुल्क नियमावली, २०५९ ले व्यवस्था गरे बमोजिम सबै अनुमती प्राप्त गरि अन्तः शुल्क
अधिकृतको प्रत्यक्ष रेखदेख र नियन्त्रणमा कच्चा पदार्थ देखि उत्पादित बस्तुहरु सरकारी
प्रतिनिधि कै उपस्थिति, अनुगमन र निरीक्षणमा उत्पादित बियरलाई बोतल एवं क्यानमा भरी
क्राउन कर्क तथा क्यान-लिडको प्रयोग गरी बोटलिड वा क्यानिड गरिन्छ। अन्तःशुल्क
उत्पादित बियरमा मात्र लाग्छ, बियर राख्ने बोतल वा क्यानका विक्रोहरु क्राउन कर्क र

क्यान लिडमा अन्तःशुल्क लाग्ने कानून छैन। विपक्षी कार्यालयले अन्तःशुल्क छलेको भनी आ.ब.२०६५/०६६ को लागि जम्मा रु. १२,८०,००,७५८।- र आ.ब.२०६६/०६७ को लागि रु.१८,१६,८८,०२२।-रकम असुल गर्न १५ दिनको सूचना दिएकोमा पुनरावेदन अदालत हेटौँडामा निषेधाज्ञाको निवेदन दिएकोमा मिति २०६७।१२।१६ मा उक्त निवेदन खारेज भएको थियो। आ.ब.२०६५/०६६ र २०६६/०६७ को लागि क्राउन कर्क र क्यान लिडको नोक्सानी वा गणनाको आधारमा उत्पादन नै नभएको वियरमा अनुमानित अन्तःशुल्क उठाउने गरी मिति २०६७।१०।२५ मा अन्तःशुल्क निर्धारण सम्बन्धी प्रारम्भिक पत्र आदेशहरू जारी भएको सम्बन्धमा सर्वोच्च अदालतमा निवेदन दायर गरेकामा मिति २०६७।१२।३० मा विपक्षीहरूको नाउँमा अन्तरिम आदेश समेत जारी भै मुद्दा अन्तिम सुनुवाईको अवस्थामा छ। कानूनको अख्तियार विना मिति २०६८।५।२९ प.सं.२०६८/६९ च.नं. ६०५ र मिति २०६८।६।२६ प.सं.२०६८/६९ च.नं. ७९० बाट पत्राचार गरी दुवै आर्थिक वर्षहरूका लागि उत्पादन नभएको वियरमा अन्तःशुल्क तिर्न माग भै आएको र सो विषयमा सर्वोच्च अदालतबाट अन्तरिम आदेश भएको जानकारी पत्रबाट विपक्षीहरूलाई दिएका थियौं। उद्योगको उत्पादन, बिक्री, निकासी, पैठारी समेत रोक्का गरी असूल गरिने भनी मिति २०६८।९।१९ प.सं.२०६८/६९ च.नं. १६९८ को पत्र प्राप्त हुन आएकोले यो निवेदन लिई आएका छौं। सर्वोच्च अदालतको विचाराधिन विषयमा कानूनको प्रत्यक्ष अख्तियारी विना कर उठाउने प्रयत्न स्वरूप उद्योगको उत्पादन, बिक्री, निकासी, पैठारी समेत रोक्का गरी असूल गर्ने धम्कीपूर्ण निर्देशन दिएकाले सर्वोच्च अदालतको हाल विचाराधिन रीट नं.२०६७-WO-०९६१ को अन्तिम किनारा नलागे सम्म र विपक्षीहरूबाट मिति २०६७।१०।२५ मा जारी भएको च.नं.२२१७ र २२१८ को आदेशहरूको जर्रीयाबाट उठान भएको विवादहरूका सम्बन्धमा भएगरेका काम कारवाहीहरूको पूर्णरूपमा न्यायिक परीक्षण र अन्तिम न्याय निरोपण नभएसम्म विपक्षीको मिति २०६८।९।१९ प.सं.२०६८/६९ च.नं. १६९८ मा उल्लेख गरिएको कुनै पनि कार्य नगर्नु नगराउनु भनी निषेधाज्ञा जारी गरिपाउँ। साथै यस निवेदनमा अन्तिम टुंगो नलागे सम्म २०६८।९।१९ प.सं.२०६८/६९ च.नं.१६९८ लाई कार्यान्वयन नगर्नु, आ.ब.२०६५/०६६ र २०६६/०६७ को लागि थप अन्तः शुल्क असूल गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिनेगरी पत्राचार नगर्नु नगराउनु, निवेदकको उद्योगको उत्पादन, बिक्री, निकासी, पैठारी समेत प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा रोक्का नगर्नु नगराउनु, भनी विपक्षीहरूका नाउँमा अन्तरिम आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन पत्र।

विपक्षीहरूबाट नियमानुसार लिखित जवाफ पेस गर्नु भन्ने आदेश हुनुको साथै अन्तरिम आदेशको सम्बन्धमा निवेदक गोरखा ब्रुअरी प्रा.ली.ले गरेको उत्पादनमा कर लगाउन पाइने भएपनि क्राउन कर्क र केनलिडको गणनाको आधारमा आ.ब.२०६५/०६६ र

२०६६/०६७ को अनुमानित रूपले अन्तःशुल्क लगाउन कानून सम्मत नदेखिएकोले विपक्षी निकायको अन्तःशुल्क निर्धारण सम्बन्धी मिति २०६७।१०।२५ को निर्णय हाललाई कार्यान्वयन नगर्नु भनी सर्वोच्च अदालतबाट रिट नं.०९६१ को उत्प्रेषणको रिटबाट अन्तरिम आदेश जारी भएको देखिएको र हाल विपक्षी कार्यालयले मिति २०६८।९।१९ मा निवेदकलाई तिर्न बुझाउन भनी लेखेको पत्र समेत सोहि आ.ब.२०६५/०६६ र २०६६/०६७ को देखिएको हुँदा र सो विषयमा रिट नं. ०९६१ बाट विपक्षीको नाउँमा अन्तरिम आदेश समेत भैरहेको देखिँदा सर्वोच्च अदालतबाट उक्त मुद्दाको टुङ्गो नलागे सम्म मिति २०६८।९।१९ को पत्र कार्यान्वयन नगर्नु भनी विपक्षीहरुको नाउँमा अन्तरिम आदेश जारी गरी दिएको छ। यसको जानकारी विपक्षीलाई दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्नि पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०६८।९।२४ को आदेश।

अन्तः शुल्क निर्धारण सम्बन्धी कार्य राजस्व सम्बन्धी कानून तथा प्रचलित नेपाल कानूनको पूर्ण अधिनमा रही गरिएको हो। अन्तःशुल्क ऐन तथा नियममा तोकिएको प्रकृया पूरा नगरी विना आधार र प्रमाण तजविजि रूपमा लिएको टुटफूट र मौज्जात कमी वास्तविक भएको नपाइएको आधारमा निवेदकले घटाएको क्राउनकेक र केन लिड प्रयोग भई उत्पादन भएको वियरलाई बिक्री कायम गरिएको निर्णय कानून सम्मत छ। यस कार्यालयबाट मिति २०६७।१०।२५ मा भएको प्रारम्भिक अन्तःशुल्क निर्धारण आदेश उपर सर्वोच्च अदालतबाट अन्तरिम आदेश भएको हो। मिति २०६७।११।१५ मा भएको अन्तिम अन्तःशुल्क निर्धारण आदेश उपर अन्तरिम आदेश नभएको हुँदा सो आदेश कार्यान्वयन गरिएको हो। यसै विषयमा पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०६७।१२।१६ मा रिट नं. ०६७-wo-०१८२ निषेधाज्ञा मुद्दामा निर्णय भइसकेकोमा पुनः पटकपटक सोही विषयमा निवेदन दिएकोले निवेदन खारेज गरिपाउँ। प्रारम्भिक कर निर्धारण विरुद्ध सर्वोच्च अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्र ग्रहण गरिसकेपछि पुनः पुनरावेदन अदालत समक्ष निषेधाज्ञाको निवेदन लिइ जानु जसरी पनि राजस्व तिर्ने कार्यमा ढिला सुस्ती गर्ने नियत देखिन्छ। नोक्सानी मिन्हा गर्न अन्तःशुल्क नियमावलीको नियम २३(क) बमोजिम करदाताले प्रत्येक महिना विवरण पेश गर्नु पर्ने र अन्तःशुल्क अधिकृतले अध्ययन निरीक्षण गरी उचित तथा मनासिव देखिएमा स्वीकृत गर्ने व्यवस्था छ। निवेदन झुट्टा हुँदा विपक्षीको निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको आन्तरिक राजस्व कार्यालय भरतपुर र ऐ कार्यालयका प्रमुख कर अधिकृत लोक प्रसाद न्यौपानेको लिखित जवाफ।

यसमा श्री सर्वोच्च अदालतमा दिएको २०६७ सालको रिट नं. ९६१ को उत्प्रेषण प्रतिषेध लगायत जो चाहीने उपयुक्त आज्ञा आदेश वा पुर्जी जारी गरि पाउँ भन्ने निवेदनमा मिति २०६७।१०।२५ को निर्णय हाललाई कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु भनी मिति

२०६७।१२।३० मा अन्तरिम आदेश जारी गरी हाल श्री सर्वोच्च अदालतमा विचाराधीन रहेकोमा सोको टुङ्गो नलागे सम्म थप अन्तशुल्क असूल गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने गरी थप पत्राचार नगर्नु नगराउनु, उद्योगको उत्पादन, बिक्री, निकासी, पैठारी समेत प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष रुपमा रोक्का नगर्नु नगराउनु, भनी विपक्षीहरूका नाउँमा अन्तरिम आदेश जारी गरिपाउँ भनी गोर्खा ब्रुअरीका तर्फबाट परेको निवेदनमा यस अदालतबाट मिति २०६८।९।२४ मा भएको अन्तरिम आदेशलाई रद्द गरिपाउँ भनी आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भरतपुरको तर्फबाट निवेदन परेकोले यस अदालतबाट मिति २०६८।९।२४ मा भएको अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिनु पर्ने नपर्ने सन्दर्भमा बोल्नु पर्ने देखिन आयो। श्री सर्वोच्च अदालतमा दर्ता भएको रीट नं. ९६१ को उत्प्रेषण सहितको निवेदनमा उल्लेख भएकै विषयवस्तु उल्लेख गरी यस अदालतमा निवेदन दायर भएको छ। श्री सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०६७।१२।३० मा भएको अन्तरिम आदेशले निरन्तरता पाएको छ छैन भनि श्री सर्वोच्च अदालतसँग बुझ्दा मिति २०६७।१२।३० मा भएको अन्तरिम आदेशले निरन्तरता पाइरहेको भनी श्री सर्वोच्च अदालतको मिति २०६८।१२।६ को पत्रबाट जवाफ आएको देखिन्छ। श्री सर्वोच्च अदालतको उक्त मितिको पत्रबाट श्री सर्वोच्च अदालतको मिति २०६७।१२।३० को अन्तरिम आदेशले निरन्तरता पाइरहेको देखिनाले सोही आदेश बमोजिम हुने नै देखिन्छ। अतः श्री सर्वोच्च अदालतमा परेको २०६७ सालको रीट नं. ९६१ को उत्प्रेषण प्रतिषेध लगायत जो चाहीने उपयुक्त आज्ञा आदेश वा पुर्जी जारी गरि पाउँ भन्ने मुद्दामा फैसला भएका बखत ठहरे बमोजिम हुने नै हुँदा सोही मुद्दामा श्री सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०६७।१२।३० मा भएको अन्तरिम आदेशले निरन्तरता पाइरहेको स्थितिमा सोही विषयवस्तुमा यस अदालतबाट पुनः अन्तरिम आदेश जारी गरि रहनु पर्ने नदेखिँदा यस अदालतबाट मिति २०६८।९।२४ मा भएको अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिई रहन परेन भन्ने पुनरावेदन अदालत हेटौडाको मिति २०६८।१२।१५ को आदेश।

निवेदनमा उल्लेख गरेको श्री सर्वोच्च अदालतमा परेको नं.२०६७-wo-०९६१ को रीट निवेदनमा मिति २०६७।१२।३० मा भएको अन्तरिम आदेशले निरन्तरता पाइरहेको मिसिल संलग्न श्री सर्वोच्च अदालतको मिति २०६८।१२।६ को पत्रबाट देखिँदा सो विचाराधीन मुद्दाको आदेश कार्यान्वयनको लागि अन्त शुल्क ऐन, २०५८ बमोजिम आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भरतपुरका प्रमुख अधिकृतले कानून कार्यान्वयन र आफ्ना पदिय दायित्व पुरा गर्न गराउन सो पत्र आदेश जारी गर्ने अख्तियारी राख्दै भनि भन्न मिल्ने अवस्था नदेखिँनाले निषेधाज्ञाको आदेश जारी गर्नु पर्ने स्थिति र अवस्था विद्यमान नदेखिँदा निवेदन खारेज हुने ठहर्न्याई भएको पुनरावेदन अदालत हेटौडाको मिति २०६९।०७।१५ को फैसला।

हामी पुनरावेदक निवेदकले शुरू निवेदनपत्रमा विपक्षी कार्यालयलाई अन्तःशुल्क रकम समेत माग गर्ने सम्बन्धमा कुनै पत्र जारी गर्न अधिकार छैन भनी स्पष्ट रूपमा कानूनी आधार सहितको दावी गरेको अवस्थामा पुनरावेदन अदालतबाट सो तर्फ प्रवेश गरेको छैन। साथै विपक्षीलाई विवादीत पत्र जारीगर्ने अधिकार कुन कानूनको कुन दफा बमोजिम प्राप्त छ भन्ने सम्बन्धमा कुनै विवेचना तथा उल्लेख नै नगरी रिट खारेज गरेको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०६९।७।१५ को फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा उक्त फैसला उल्टी गरी शुरू निषेधाज्ञाको निवेदन माग बमोजिम निषेधाज्ञा जारी गरी पाउँ भनी निवेदक गोर्खा ब्रुअरी प्रा.लि.को यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र।

नियमबमोजिम यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन पत्रसहितको मिसिल संलग्न प्रमाण तथा शुरू मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा, निवेदकको माग बमोजिम आदेश जारी हुन पर्ने हो वा होइन, सो विषयमा निर्णय गर्नु पर्ने देखियो।

यसमा आ.ब.२०६५/०६६ र २०६६/०६७ को लागि क्राउन कर्क र क्यान लिडको नोक्सानी वा गणनाको आधारमा उत्पादन नै नभएको वियरमा कथित र अनुमानित अन्तःशुल्क उठाउने गरी मिति २०६७।१०।२५ मा अन्तःशुल्क निर्धारण सम्बन्धी प्रारम्भिक पत्र आदेशहरू जारी भएको, उत्पादन र विक्री नभएको वियरको आधारमा अन्तःशुल्कको नाममा हिसाब गरी रकम, जरिवाना, विलम्ब दस्तुर समेत उठाउने आसय देखिएकोले ती आर्थिक वर्षहरूमा उत्पादन नभएको वियरमा थप रकम माग गर्ने कार्य नगर्नु, नगराउनु, विपक्षीको मिति २०६८।९।१९ प.सं.२०६८/६९ च.नं. १६९८ मा उल्लेख गरिएको कुनै पनि कार्य नगर्नु, नगराउनु भनी निषेधाज्ञाको आदेश जारीगरी पाउँ भन्ने मागदावी सहितको निवेदनपत्र रहेको देखिन्छ। अन्तःशुल्क निर्धारण सम्बन्धी कार्य राजस्व सम्बन्धी कानून तथा प्रचलित नेपाल कानूनको पूर्ण अधिनमा रही गरिएको हो। विना आधार र प्रमाण तजविजि रूपमा लिएको टुटफूट र मौज्जात कमी वास्तविक भएको नपाइएको आधारमा निवेदकले घटाएको क्राउनकर्क र केन लिड प्रयोग भई उत्पादन भएको वियरलाई बिक्री कायम गरिएको निर्णय कानून सम्मत हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने लिखित जवाफ परेको देखिन्छ। उल्लेखित व्यहोराको निवेदन र लिखित जवाफ परेकोमा पुनरावेदन अदालत हेटौँडाले निषेधाज्ञाको निवेदन खारेज गरे उपर निवेदकको यस अदालतमा पुनरावेदन पर्न आएको देखियो।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा, निवेदक गोर्खा ब्रुअरी र विपक्षी आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भरतपुर समेत भएको रिट नं.०६७-WO-०९६१ मा यसै अदालतबाट मिति २०७३।१०।१८गते तामेलीमा राखिदिने आदेश भएको देखिन्छ। मिति २०७२।०६।२९ मा कर फछ्यौँट आयोग २०७१ र निवेदक श्री गोर्खा ब्रुअरी प्रा.लि. बीच कर बक्यौता

फछ्यौट सम्बन्धी फरफारक भैसकेको सम्झौतापत्र मिसिल संलग्न रहेको देखिन्छ। कर फछ्यौट आयोग, २०७१ बमोजिम कर फछ्यौट भईसकेकोले यस मुद्दाको औचित्य नरहेको र यस निषेधाज्ञा मुद्दा निष्प्रयोजन भैसकेको हुँदा खारेज गरी निवेदन निस्कृए भएमा मंजुर भै पुनरावेदक पक्ष स्वयंमले निवेदन दिएको देखिँदा निवेदकको माग बमोजिम निषेधाज्ञाको आदेश जारी गर्नुपर्ने स्थिति र अवस्था विद्यमान देखिएन। पुनरावेदनको औचित्य समेत समाप्त भैसकेको देखियो। तसर्थ निषेधाज्ञाको निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत हेटौडाको मिति २०६९।०७।१५ को फैसला सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक निवेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाइदिनू।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : गीता श्रेष्ठ

कम्प्यूटर अपरेटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७३ साल माघ १० गते रोज २ शुभम्